

Údolím řeky Mohelnice – floristicko-bryologická exkurze

Floristic and bryological field trip along the Mohelnice river valley

VERONIKA KALNÍKOVÁ^{1,2} & JANA TKÁČIKOVÁ³

1) Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: v.kalnikova@seznam.cz

2) Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav botaniky a zoologie, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno

3) Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, Hluboká 66, CZ-738 01 Frýdek-Místek; e-mail: janatkacikova@seznam.cz

Abstract: A joint floristic and bryological field trip to the valley of the Mohelnice river (Silesia, Czech Republic) took place on 21 July 2018. The trip started at Zlatník bus stop and continued to the surrounding ski slopes. The trip continued downstream surveying riverine habitats as well as wet meadows, springs and small waterfalls. In total, 80 vascular plant taxa and 56 bryophyte species were recorded. The notable threatened vascular plant species *Epipactis atrorubens*, *Gladiolus imbricatus* and *Platanthera bifolia* were found. No bryophytes classified as endangered were found.

Keywords: bryophytes, Moravskoslezské Beskydy Mts., ski slopes, threatened species, vascular plants, wet meadows

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012, Kirk 2012, Kučera et al. 2012

V sobotu 21. července 2018 proběhla floristicko-bryologická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy. Vedly ji obě autorky příspěvku. V plánu bylo navázat na loňskou úspěšnou exkurzi na sjezdovky a síhly v okolí Zlatníku a navštívit některé další zajímavé nebo zatím ne příliš prozkoumané lokality v údolí říčky Mohelnice – především sjezdovky u Zlatníku, mokřadní louky, šterkové náplavy a obnažené skalní prahy v sekundárně obnaženém dně toku a dva místní vodopády.

V deseti účastnících jsme se sešli ve Vyšní Mohelnici na parkovišti u Zlatníku, a ještě v ranním chladu vyrazili prozkoumat dvě blízké sjezdovky. První byla udržovaná sečí, která naštěstí pro nás doposud neproběhla. Na druhé sjezdovce probíhá pastva ovcí, přičemž většina plochy už v té době spasená byla (obr. 1). Při jejich průzkumu jsme si demonstrovali většinu zde rostoucích běžných druhů. Z cévnatých rostlin to byly především trávy, ze kterých nás potěšily pěkné porosty trojzubce poléhavého (*Danthonia decumbens*). Z vzácnějších, ale již odkvetlých rostlin, stojí za zmínku mečík střechovitý (*Gladiolus imbricatus*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*) nebo jestřábník oranžový (*Pilosella aurantiaca*). Na neudržovaných okrajích sjezdovek se šířil nepůvodní náprstník červený (*Digitalis purpurea*), druh pěstovaný pro své nápadné růžové, nebo vzácněji bílé, květy. Z lučních zástupců mechorostů jsme na sjezdovkách našli běžné druhy, např. kostrbatec zelený (*Rhytidadelphus squarrosus*), travník Schreberův (*Pleurozium schreberi*) nebo měřík příbuzný (*Plagiomnium affine*), ale i druhy v Beskydech méně časté, např. baňatku bělavou (*Bra-*

Obr. 1. Některé na orchideje bohaté sjezdovky v údolí horního toku Mohelnice se daří udržovat pastvou ovcí. – Foto J. Tkáčiková

chythecium albicans) nebo zoubkočepku šedou (*Racomitrium canescens*). Z ekologické skupiny mokřadních mechorostů rostoucích typicky na lučních mokřadech jsme i přes podrobný průzkum potvrdili pouze běžné druhy – károvku hrotitou (*Calliergonella cuspidata*), vlahovku pramenišní (*Philonotis fontana*) a baňatku potoční (*Brachythecium rivulare*). Tyto druhy rostly na malém lučním prameništi na pasené sjezdovce.

Poté jsme se přesunuli o pár kilometrů po proudu Mohelnice níže k Řepčonce, kde jsme nahlédli do porostů pobřežní nivy, a některých v současnosti neudržovaných vlhkých luk s drobnými prameništi. Ze zajímavějších druhů jsme na nich zaznamenali několik prstnatic májových (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*) a desítky mečíků střečovitých. V okolí Řepčonky se stal jednoznačně nejlepším nálezem vápnomilný krušík tmavočervený (*Epipactis atrorubens*; obr. 2), který rostl na hromadě bazického štěrkového materiálu přímo u silnice. Tento krušík se v Beskydech poslední dobou daří nacházet na podobných sekundárních stanovištích opakovaně (Dančák 2003). Přirozeně se v Beskydech vzácně vyskytuje například na svahových sesuvech bazičtějšího flyše (Dvorský 2011).

Posledním místem, kam jsme během exkurze zavítali, byly dva vodopády – Mohelnický a Tošanovský. Cestou k nim od budovy lesní správy nás překvapily nálezy dvou nepůvodních druhů naší květeny. Prvním byl kakost oddenkatý (*Geranium macrorrhizum*), výrazně aromatický velkokvětý druh, jeden z našich nejčastěji pěstovaných kakostů (Slavík 1997). Ojediněle zplaňuje především v teplejších oblastech České

Obr. 2. Vápnomilný krušík tmavočervený (*Epipactis atrorubens*) na okraji silnice. – Obr. 3. Tošanovský vodopád leží na stejnojmenném potoce kousek od ústí do Mohelnice. – Foto Z. Lukeš (2), V. Kalníková (3)

republiky (Pladias 2018). Kakost rostl na louce na břehu Mohelnice, pravděpodobně jako pozůstatek výsadby. Dalším nepůvodním druhem, který nás zaujal, byla dřevina s poměrně velkým invazním potenciálem (Essl 2007) – paulovnie plstnatá (*Paulownia tomentosa*). Tento rychle rostoucí strom se pro svůj dekorativní vzhled a odolnost vůči znečištěnému ovzduší často pěstuje v zahradách a parcích. V posledních letech se pomalu šíří především ve velkých městech teplejších oblastí (Pladias 2018). O tom, zdali se paulovнии daří uchytit a spontánně šířit i v chladnějších lokalitách, se toho zatím příliš neví. V místě nálezu rostla pouze jako součást výsadby u břehu Mohelnice. Na obnaženém náplavu řeky Mohelnice jsme našli bazofilní mech hrubožebrec proměnlivý (*Palustriella commutata*). Přímo u vodopádu Mohelnice a v Tošanovském vodopádu (obr. 3) jsme očekávali, alespoň podle historických dat, bryologicky nejzajímavější místa. Během předešlých dní ale vydatně pršelo a stále ještě panoval dost vysoký stav vody. Zaznamenali jsme zde několik běžných druhů, např. bohaté porosty játrovky křehutky obecné (*Chiloscyphus polyanthos*). Mechorosty bohatě porostlé balvany a okolní skalky vyžadují další průzkum za nižšího stavu vody. Podrobný průzkum by také zasloužily epifyty na borce mohutných javorů klenů, jasanů a dalších listnáčů podél říčky Mohelnice. Zde jsme zaznamenali asi nejvíce druhů, ukázali jsme si např. drobný mech řetízkovec žilnatý (*Pseudoleskeella nervosa*) s typickými štětičkami na konci větví.

V plánu byla i návštěva šterkových říčních náplavů a některých sekundárně zahloubených částí a obnažených skalních prahů Mohelnice. Chtěli jsme se podívat také na umělé stupně a nešetrně regulovanou část toku, ale nebylo nám přáno. Bohužel zvýšený stav vody a její nízká teplota nám v dalším průzkumu zabránily. I přesto se exkurze zdařila a už tradičně jsme ji zakončili v místním pohostinství, na Nižní Mohelnici v Rekreatu.

Nálezy cévnatých rostlin a mechorostů byly v průběhu celého dne J. Ledererem doplňovány o ty mykologické. Jednalo se především o běžné druhy.

Použité zdroje

- Dančák M. (2003): *Epipactis atrorubens*. – In: Hadinec J., Lustyk P. & Procházka F. [eds]: *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae. II.*, Zprávy České botanické společnosti 38: 249.
- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – *Preslia* 84: 647–811.
- Dvorský M. (2011): *Epipactis atrorubens*. – In: Popelářová M., Hlisnikovský D., Koutecký P., Dančák M., Tkáčiková J., Vašut R. J., Vymazalová M., Dvorský M., Lustyk P. & Ohryzková L., Rozšíření vybraných taxonů cévnatých rostlin v CHKO Beskydy a blízkém okolí (Výsledky mapování flóry z let 2006–2009), Zprávy České botanické společnosti 46: 303.
- Essl F. (2007): From ornamental to detrimental? The incipient invasion of Central Europe by *Paulownia tomentosa*. – *Preslia* 79: 377–389.
- Kirk P. M. (2012): Index fungorum [online]. – URL: <http://indexfungorum.org/> (navštíveno 22. 10. 2018).
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – *Preslia* 84: 813–850.
- Pladias (2018): Pladias – databáze české flóry a vegetace, www.pladias.cz. – URL: <http://www.pladias.cz/> (navštíveno 22. 10. 2018).
- Slavík B. (1997): *Geranium L.* – kakost. – In: Slavík B. [ed.], *Květena České republiky* 5: 192–221, Academia, Praha.

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili V. Kalníková, J. Tkáčiková a J. Lederer)

Nálezy označené (FMM) jsou dokladovány v herbáři Muzea Beskyd Frýdek-Místek.

Seznam lokalit

1. Krásná (distr. Frýdek-Místek): sjezdovka a přilehlé lesní okraje asi 300 m SV od autobusové zastávky Krásná, Vyšní Mohelnice, Zlatník, 640–730 m n. m. (49°32'13"N, 18°30'08"E)
2. Krásná (distr. Frýdek-Místek): bylinné a keřové porosty okolo místní komunikace Zlatník–Muroňka, břehové porosty okolo Mohelnice od ústí Sihelského potoka až cca 250 m proti proudu po počátek sjezdovky Fela, 650–730 m n. m. (49°32'01"N, 18°30'00"E)
3. Krásná (distr. Frýdek-Místek): pasené sjezdovky s prameništěm a rybníkem, asi 500 m J od autobusové zastávky Krásná, Vyšní Mohelnice, Zlatník, 640–730 m n. m. (49°31'53"N, 18°29'56"E)

4. Krásná (distr. Frýdek-Místek): úsek podél silnice Raškovice–Visalaje v osadě Řepčonka, solitérní dřeviny (jasan, javor klen), 585–590 m n. m. (49°33'04"N, 18°29'13"E – 49°33'20"N, 18°29'00"E)
5. Krásná (distr. Frýdek-Místek): osada Řepčonka, místy podmačené louky s prameništěmi mezi silnicí Raškovice–Visalaje a řekou Mohelnicí, 570 m n. m. (49°33'19"N, 18°29'03"E)
6. Krásná (distr. Frýdek-Místek): úsek od budovy lesní správy k vodopádu Mohelnice a Tošanovskému vodopádu, včetně Tošanovského vodopádu, 513–519 m n. m. (49°34'30"N, 18°28'41"E – 49°34'13"N, 18°28'37"E)
7. Krásná (distr. Frýdek-Místek): Nižní Mohelnice, lesní porosty a skalky na prudkém svahu v bezprostředním okolí vodopádu na Tošanovském potoce cca 40 m před jeho ústím do Mohelnice, 520 m n. m. (49°34'13"N, 18°28'38"E)

houby

Amanita rubescens: 1, 3, 7;

Boletus edulis: 1, 3;

Cerioporus varius 3; *Clitopilus prunulus*: 1;

Ganoderma applanatum: 5; *Gymnopus peronatus*: 1;

Hygrophorus olivaceoalbus: 1, 3;

Imleria badia: 1; *Inocybe* sp.: 1, 3, 7;

Leotia lubrica: 7;

Marasmius oreades: 3;

Paxillus involutus: 1;

Russula aeruginea: 3; *R. integra* 3; *R. nobilis* (*R. mairei*): 7; *R. ochroleuca*: 1, 3; *R. vesca*: 3;

Stereum hirsutum: 2; *S. rugosum*: 2; *Sutorius luridiformis* 3;

Tricholomopsis rutilans: 1.

játrovky

Calypogeia azurea: 1; *Cephalozia bicuspidata*: 6 (FMM); *Chiloscyphus polyanthos*: 6 (FMM);

Ch. profundus: 1, 6;

Lepidozia reptans: 1; *Lophozia ventricosa*: 1;

Marchantia polymorpha: 3 (FMM); *Metzgeria furcata*: 4;

Pellia epiphylla: 6; *Plagiochilla porelloides*: 6; *Ptilidium pulcherrimum*: 4;

Scapania undulata: 6.

mechy

Amblystegium serpens: 4; *Atrichum undulatum*: 1, 3;

Brachytheciastrum velutinum: 4; *Brachythecium albicans*: 1 (FMM); *B. rutabulum*: 1, 3, 4, 6;

B. rivulare: 3, 6; *Bryum moravicum*: 4; *Bryum* sp.: 6 (FMM);

Calliergonella cuspidata: 3 (FMM), 5; *Ceratodon purpureus*: 1, 4;

Dichodontium palustre: 6 (FMM); *Dicranella heteromalla*: 1; *Dicranum montanum*: 1, 4;

D. scoparium: 1, 4;

Encalypta streptocarpa: 6 (FMM);

Grimmia hartmanii: 6 (FMM);

Herzogiella seligeri: 1; *Hypnum cupressiforme*: 1, 3, 4 (FMM), 6;

Isoetecium alopecuroides: 4;

Leucobryum glaucum: 1;

Oligotrichum hercynicum: 1; *Orthotrichum affine*: 4; *Orthotrichum* sp.: 4;

Palustriella commutata: 6 (FMM); *Philonotis fontana*: 3 (FMM); *Plagiomnium affine*: 1, 3, 4; *Plagiothecium* sp.: 1, 4, 6; *Platygyrium repens*: 4; *Pleurozium schreberi*: 1, 3, 4; *Pohlia nutans*: 1; *Polytrichum commune*: 1 (FMM); *P. formosum*: 1 (FMM), *P. juniperinum*: 1 (FMM), *Pseudoleskeella nervosa*: 4 (FMM); *Pterigynandrum filiforme*: 4; *Racomitrium canescens*: 1 (FMM); *Rhizomnium punctatum*: 6; *Rhytidiadelphus squarrosus*: 1 (FMM), 3, 4; *Sanionia uncinata*: 1; *Sciuro-hypnum populeum*: 4; *S. reflexum*: 1; *Syntrichia papillosa*: 4; *Tetraphis pellucida*: 1

cévnaté rostliny

Agrostis capillaris: 1, 3; *Anthoxanthum odoratum*: 1; *Anthriscus nitidus*: 2; *Aruncus dioicus* (C4a): 2; *Betonica officinalis*: 5; *Blechnum spicant* (C4a): 1; *Campanula patula*: 1; *Caltha palustris*: 5; *Cardamine pratensis*: 5; *Carex echinata*: 3, 5; *C. flava* agg.: 5; *C. leporina*: 1, 5; *C. nigra*: 1; *C. pallescens*: 1, 3; *C. pilulifera*: 1; *Cirsium palustre*: 5; *C. rivulare*: 5; *Cruciata laevipes*: 1; *Cytisus scoparius*: 5; *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis* (C3): 5; *Danthonia decumbens*: 1, 3; *Deschampsia caespitosa*: 1, 5; *Dianthus deltoides*: 1; *Digitalis purpurea*: 1, 3; *Dryopteris dilatata*: 1; *Epilobium adenocaulon*: 3, 6; *E. montanum*: 1; *E. palustre*: 3, 5; *Epipactis atrorubens* (C3): 4; *E. helleborine* agg.: 5; *Festuca pratensis*: 1; *F. rubra* agg.: 1, 3; *Galeopsis bifida*: 1; *G. speciosa*: 1; *Galium palustre*: 3; *Gentiana asclepiadea* (C3): 1, 3; *Geranium macrorrhizum*: 6; *Gladiolus imbricatus* (C2): 3, 5; *Glyceria fluitans*: 3; *Gnaphalium sylvaticum*: 1; *Hieracium* cf. *laevigatum*: 1; *Juncus articulatus*: 5; *J. effusus*: 1, 3; *J. tenuis*: 1; *Leontodon autumnalis*: 1; *Leucanthemum ircutianum*: 1; *Lotus corniculatus*: 1; *L. pedunculatus*: 3; *Lupinus polyphyllus*: 3; *Mahonia aquifolium*: 3; *Malva moschata*: 1; *Mentha arvensis*: 1; *Microrrhinum minus*: 5; *Myosotis palustris* agg.: 3; *Nardus stricta*: 1, 3; *Paulownia tomentosa* (cult.): 6; *Pilosella aurantiaca*: 1; *Petasites hybridus*: 2; *Phleum pratense*: 1; *Phyteuma spicatum*: 3; *Pimpinella major*: 1; *Platanthera bifolia* (C3): 3; *Poa pratensis*: 1; *Polygala vulgaris*: 3; *Potentilla erecta*: 1, 3; *Ranunculus flammula*: 1, 5; *Reynoutria japonica*: 2; *Rhinanthus minor*: 1, 3; *Rumex acetosella*: 1, 3; *Senecio ovatus*: 2; *Silene dioica*: 1; *Sparganium erectum*: 1; *Stellaria graminea*: 1, 3; *Thelypteris limbosperma*: 1; *Trifolium pratense*: 1; *T. repens*: 1; *Trisetum flavescens*: 1; *Veratrum album* subsp. *lobelianum* (C4a): 6; *Veronica chamaedrys*: 1, 3; *V. officinalis*: 1, 3; *Vicia cracca*: 1.